Politicko-společenské změny na sklonku roku 1989 se v Brně, podobně jako i v Praze, udály také za aktivní účasti Romů. Přestože vedoucí osobnosti romského etnoemancipačního hnutí, tj. jmenovitě JUDr. Tomáš Holomek (1911 – 1988) ani Doc. Ing. Miroslav Holomek (bývalý předseda SCR, zemřel v červnu 1989), se listopadových událostí nedožili, v jejich generaci mladších souputníků a hlavně v generacích následujících žila mezi Romy naděje na demokratickou obnovu společnosti. Významnou osobností v druhé generaci romských politiků je Ing. Karel Holomek, signatář Charty 77, který byl jako jediný Rom v ČR navržen Romskou občanskou iniciativou za Občanské fórum a kooptován do České národní rady. Karel Holomek složil poslanecký slib a posléze se sám při svém prvním vystoupení v České národní radě dne 13. 2. 1990 k Romům přihlásil těmito slovy: „ Jsem zástupce jisté části Brna, ale i Romů v českých zemích, v Čechách i na Moravě“. V následujících (prvních) svobodných volbách v červnu 1990 byl K. Holomek, společně s dalšími Romy, opět zvolen za člena ČNR.

V Brně se také v rámci revolučních událostí spontánně vytvořila potřeba romského tisku a jako první vyšlo ještě v prosinci 1989 Roma ada džives (tj v překladu „Romové dnes“), na jehož koncepci se aktivně podílela Jarmila Balážová (budoucí romská žurnalistka) – toho času ještě studentka 4. ročníku gymnázia. V Brně pak od roku 1991 existovalo vydavatelství Rompress, v němž pracovala redakce celorepublikového časopisu Amaro lav (vycházelo 1991 – 1994). Dále byla v Brně založena agentura Romské občanské iniciativy ROMART, kde vyšla první čísla vůbec prvních romských novin u nás – Romano kurko (tj. v překladu „Romský týden“ – zpočátku skutečně vycházely jako týdeník, pak se frekvence snižuje; redakce přechází pod vydavatelství Rompress), které vycházely nepřetržitě 1991 – 2002. Dodnes si kontinuitu v Brně vydávaného romského tisku zachovaly pouze noviny Romano hangos (tj. „Romský hlas“; od roku 1999 dodnes vydává Společenství Romů na Moravě).

Důležitou platformou pro společenské dění v moravské metropoli byla a dodnes je romská kultura – jak její přirozený vývoj prezentovaný zejména v Brně působícími předními hudebníky (ale též spisovateli, tanečníky, výtvarníky a dalšími), tak její živoucí odkaz. V roce 1991 došlo z iniciativy romských intelektuálů, jmenovitě Ing. Karla Holomka a jeho dcery, vystudované historičky a muzeoložky PhDr. Jany Horváthové – Holomkové, a vůbec prvního profesionálního romského historika Bartoloměje Daniela (1924-2001) a dalších k realizaci odkazu původně starší (již z doby existence Svazu Cikánů – Romů) myšlenky založení Muzea romské kultury. Muzeum bylo nejprve založeno jako nezisková organizace. Téměř deset let své existence muzeum fungovalo v provizorních prostorách. Na konci roku 2000 se přestěhovalo do nově opravené pětipodlažní budovy na ulici Bratislavské 67, kde sídlí dodnes. Od 1. 1. 2005 se Muzeum romské kultury stalo státní příspěvkovou organizací. Tato instituce má jako muzeum kultury Romů prvenství ve celosvětovém měřítku a je inspirací pro řadu dalších podobných aktivit mezi Romy.

V roce 1990 bylo také Brno dějištěm 1. mezinárodního festivalu romské kultury (pořádala jej už výše zmíněná agentura ROMART), který se konal 27. 7. 1990. Festivalu se zúčastnilo 45 tehdy ještě československých a několik zahraničních romských souborů z Francie, Jugoslávie, Polska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, Norska a tehdejšího Sovětského svazu. Součástí byla též výstava ze života Romů. Na festival přijel i prezident Václav Havel, který při té příležitosti řekl: „Jsem rád, že mohu v tomto

hezkém prostředí Mariánského údolí pozdravit festival, kde mohou Romové ukázat svou kulturu, která má staleté kořeny.“ Na tomto festivalu – máme-li jmenovat z brněnských hudebníků – exceloval primáš Eugen (Janko) Horváth, Bagárovci, Hriskovci a další představitelé tradiční lidové romské hudby. Během devadesátých let však vyrostla ve městě další generace hudebníků nacházející inspiraci nejen v romské tradiční hudbě (zde pokračovatel rodinné kapely Horváthovců primáš Milan Horváth), ale i v moderních proudech soulu, funky a dalších – takže dnes už je renomovaným uskupením kapela Gulo čar (založená bratry Dirdovými a zpěvačkou Irenou Horváthovou), na perspektivní kariéře pracuje výjimečně talentovaná zpěvačka Monika Bagárová, Monika Bikárová, a další.

Zdroj:

Karel Holomek, Postavení Romů v současnosti, in: Černobílý život, Praha, s. 158-172
Jana Horváthová, Jak se žije romským intelektuálům v Čechách, in: Romové v ČR, Praha: Socioklub, 1999, s. 311-326
www.rommuz.cz

Bulletin Muzea romské kultury, Brno, od 1992 dodnes